

34293 - اشتباهاتی که هنگام رفتن به عرفه یا در عرفه رخ می‌دهد

سوال

اشتباهاتی که برخی از حجاج در عرفه مرتکب می‌شوند چه مواردی هستند؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

شیخ محمد بن عثیمین - رحمه الله - می‌گوید:

«از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - ثابت است که در روز عرفه تا زوال خورشید (یعنی اول وقت نماز ظهر) در نمره (محلّی پیش از عرفه) ماند. سپس سوار بر مرکب شد و آنگاه در وسط **وادی عرنه** (محلّی میان نمره و عرفات) توقف کرد و نمازهای ظهر و عصر را دو رکعت، دو رکعت به صورت جمع تقدیم با یک اذان و دو اقامه خواند. (جمع تقدیم یعنی نماز ظهر و عصر را در وقت ظهر به جای آورد). سپس سوار بر مرکب خود شد و به محل وقوف (یعنی عرفه) رسید و در آنجا وقوف نمود و فرمود: **من اینجا وقوف نمودم، ولی عرفه همه‌اش محل وقوف است** و همچنان رو به قبله ایستاد و دستانش را به ذکر و دعا بلند نمود تا آنکه خورشید غروب کرد و قرص آن پنهان شد، سپس به سوی مزدلفه رفت.

از جمله اشتباهاتی که برخی حجاج در عرفه مرتکب می‌شوند این موارد است:

مورد اول:

گاه حجاج از کنارت عبور می‌کنند اما نمی‌شنوی که تکبیر بگویند، یعنی در مسیرشان از منی به عرفه با صدای بلند تکبیر نمی‌گویند، حال آنکه ثابت شده که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - تا رمی جمره‌ی عقبه در روز عید تکبیر می‌گفتند.

مورد دوم:

یکی از اشتباهات بسیار بزرگی که برخی از حجاج مرتکب می‌شوند این است که در خارج از عرفه توقف می‌کنند و تا غروب خورشید همانجا می‌مانند، سپس به مزدلفه می‌روند. کسانی که چنین کاری کرده‌اند حج ندارند، زیرا پیامبر - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: **حج عرفه است** به روایت ترمذی (۸۸۹) و تصحیح شیخ آل‌بانی در إرواء الغلیل (۱۰۶۴). بنابراین کسی که در روز عرفه در مکانی که جزو عرفه باشد و در زمان مشخص شده وقوف نکند به دلیل حدیثی که به آن اشاره کردیم حجتش صحیح نیست و این مساله بسیار مهم است.

امروزه نشانه‌های بسیار واضحی برای تعیین حدود عرفه قرار داده شده که جز انسان بی‌توجه و سهل‌انگار هر کسی متوجه آن می‌شود. بنابراین واجب است که شخص حاجی حتماً به حدود عرفه توجه کند تا بداند آیا در داخل عرفه توقف نموده یا در خارج آن.

چه خوب است که مسئولان حج با ابزار اطلاع‌رسانی گسترده و به‌همه‌ی زبان‌ها این مساله را به اطلاع حجاج برسانند و به مسئولان کاروان‌ها ابلاغ کنند که در مورد این مساله به حجاج هشدار دهند تا مردم در امر دینشان آگاه شوند و حج را به همان صورتی انجام دهند که از آنان پذیرفته شود.

مورد سوم:

برخی از مردم هنگامی که در پایان روز مشغول دعا هستند به سوی کوهی روی می‌کنند که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - در کنار آن وقوف نموده است، حال آنکه شاید قبله پشت سر یا سمت راست یا چپشان قرار بگیرد که این نیز اشتباه و از روی جهل است. زیرا مشروع این است که انسان در حال دعا در عرفه رو به قبله بایستد و فرقی نمی‌کند کوه پشت سر یا جلو یا سمت راست یا چپ او باشد. پیامبر - صلی الله علیه وسلم - برای این رو به کوه دعا نمودند که خود پشت کوه ایستاده بودند و رویشان به قبله بود و از آنجایی که کوه میان ایشان و قبله قرار داشت مشخص است که رویشان به سوی قبله بوده است.

مورد چهارم:

بعضی از حجاج فکر می‌کنند انسان باید حتماً همانجایی وقوف کند که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - وقوف نمودند، یعنی کنار کوه. به همین سبب می‌بینی برای این کار سختی‌های فراوان را متحمل می‌شوند و به دردمر می‌افتند تا به همان مکان برسند و چه بسا به سبب ندانستن راه گرسنه یا تشنه شوند و یا گم شوند و به سبب این گمان اشتباه دچار زیان گردند. حال آنکه از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - ثابت است که فرمودند: **من اینجا وقوف کردم و همه‌ی عرفه محل وقوف است.**

انگار رسول الله - صلی الله علیه وسلم - به این مساله اشاره نموده‌اند که انسان نباید برای وقوف در همان جایی که ایشان ایستاده‌اند خود را به زحمت بیندازد، بلکه هر جا که برایش آسان‌تر است وقوف نماید زیرا همه‌ی عرفه محل وقوف است.

مورد پنجم:

برخی گمان می‌کنند درختان و بوته‌های عرفه همان حکم درختان منی و مزدلفه را دارد، یعنی قطع آن یا کندن شاخ و برگش جایز نیست. این گمانشان برای آن است که فکر می‌کنند کندن درختان همانند شکار به احرام وابسته است که این گمانی اشتباه است، زیرا قطع درخت ربطی به احرام ندارد بلکه به مکان (حرم) ارتباط دارد، یعنی هر درختی که داخل حدود حرم باشد محترم است و قطع نمی‌شود و شاخ و برگ آن نیز کنده نمی‌شود، اما کندن درختان و بوته‌های خارج از حدود حرم [در ذات خود] اشکالی ندارد، حتی اگر شخص در حال احرام باشد، بنابراین کندن درختان و بوته‌های عرفه اشکالی ندارد [زیرا

عرفه جزو حرم نیست]... «اما کندن و قطع درختانی که مردم کاشته‌اند به سبب داخل بودن در حدود حرم، حرام نیست بلکه به سبب دیگری که تجاوز به حق کسی که آن را کاشته است، حرام می‌باشد. همینطور در صورتی که درختان برای بهتر شدن هوا و استفاده از سایه‌ی آن کاشته شده حجاج حق کندنش را ندارند.

بنابراین کندن درختان کاشته شده در عرفه جایز نیست، ولی این به خاطر حرم نیست [زیرا عرفه جزو حرم نمی‌باشد] بلکه به سبب تجاوز به حقوق مسلمانان است».

مورد ششم:

برخی حجاج فکر می‌کنند کوهی که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - کنار آن وقوف کردند تقدس و ویژگی خاصی دارد، برای همین کنارش می‌روند و از آن بالا می‌روند و از سنگ‌ها و خاک آن تبرک می‌جویند و تکه‌های پارچه به درختان آن می‌بندند و دیگر کارهایی که معروف است... اما این کارها بدعت در دین است، زیرا بالا رفتن از کوه و نماز خواندن بر روی آن و بستن پارچه و طناب به درختانش در شرع وارد نشده زیرا این موارد از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - نقل نشده است و بلکه از این کارها بوی بت پرستی می‌آید چرا که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - هنگامی که از کنار درختی گذشتند که مشرکان [به قصد تبرک] سلاح خود را بر آن آویزان می‌کردند، برخی از همراهانشان گفتند: ای پیامبر خدا، برای ما نیز همانند آنان ذات انوای قرار ده. پیامبر - صلی الله علیه وسلم - فرمود: الله اکبر... این همان راهها [بی است که پیشینیان رفته‌اند] بی شک شما راه و روش پیشینیان را خواهید پیمود. قسم به آنکه جانم به دست اوست همان چیزی را گفتید که بنی اسرائیل به موسی گفتند که: برای ما خدایی قرار ده چنانکه آنان خدایانی دارند. به روایت ترمذی (۲۱۸۰). آلبانی در صحیح السنة ابن ابی عاصم آن را حسن دانسته است.

این کوه هیچ قدسیتی ندارد بلکه مانند دیگر بلندی‌ها و تپه‌های عرفه است جز آنکه پیامبر - صلی الله علیه وسلم - کنار آن وقوف نموده بنابراین مشروع است که انسان در صورت امکان همان جایی که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - وقوف نمودند، وقوف کند وگرنه این کار واجب نیست و شایسته نیست که انسان برای آن خود را به سختی بیندازد.

مورد هفتم:

گروهی از حجاج گمان می‌کنند در روز عرفه باید حتما نماز ظهر و عصر را در مسجد بخوانند و به همین سبب می‌بینی از جاهای دور خود را به مسجد می‌رسانند تا پشت سر امام نماز بخوانند و به این سبب دچار مشقت شده و یا گم می‌شوند و این باعث مشقت و به حرج افتادن آنان در حج می‌گردد و همینطور باعث اذیت و آزار دیگران می‌شود. پیامبر - صلی الله علیه وسلم - درباره‌ی عرفه می‌فرماید: **من اینجا وقوف نمودم و همه‌ی عرفه محل وقوف است و همینطور فرموده است: برای من همه‌ی زمین مسجد و پاک قرار داده شده است.** بنابراین اگر انسان در خیمه‌ی خود با آرامش و بدون آزار رساندن به خود و دیگران نماز بخواند و در نتیجه دچار مشقت نشود، کارش بهتر است.

مورد هشتم:

برخی پیش از غروب خورشید از عرفه خارج شده به سوی مزدلفه می‌روند که این اشتباهی بس بزرگ و مشابهت به مشرکان است که پیش از غروب خورشید از عرفه خارج می‌شدند. همینطور مخالفت با پیامبر - صلی الله علیه وسلم - است که جز پس از غروب خورشید و کم شدن زردی پس از غروب از عرفه خارج نشدند، چنانکه در حدیث جابر - رضی الله عنه - آمده است.

بنابراین انسان باید پیش از غروب خورشید در داخل عرفه باقی بماند زیرا این وقوف به غروب خورشید وابسته است، یعنی همانطور که برای روزه‌دار جایز نیست پیش از غروب خورشید از روزه‌اش بیرون بیاید، برای کسی که در عرفه وقوف نموده نیز خارج شدن پیش از غروب خورشید جایز نمی‌باشد.

مورد نهم:

وقت کشی بی‌فایده. برخی از مردم از اول روز تا پایان آن به صحبت‌هایی مشغول می‌شوند که شاید گناهی در آن نباشد و از غیبت و وارد شدن به حریم و آبروی دیگران سالم باشد، و یا آنکه شامل گناه و غیبت و خوردن گوشت دیگران باشد. اگر سخن آنان جزو دسته‌ی دوم باشد دو اشتباه انجام داده‌اند:

اول اینکه مرتکب غیبت و خوردن گوشت مردم شده‌اند که این مشکل دارد و حتی در احرام ایراد وارد می‌سازد، زیرا الله متعال می‌فرماید:

فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ [بقره: ۱۹۷]

(پس هر که در این [ماه‌ها] حج را [بر خود] واجب گردانید [بداند که] در اثنای حج همبستری و [سخن ناشایست و] گناه و جدال [روا] نیست).

و دوم: از دست دادن وقت.

و اگر این سخن بدون گناه باشد باز هم باعث از دست رفتن فرصت می‌شود. اما اشکالی ندارد که انسان پیش از زوال (وقت ظهر) وقت خود را با سخنان خوب بگذارند، اما پس از زوال و نماز ظهر و عصر بهتر و شایسته‌تر این است که مشغول دعا و ذکر و خواندن قرآن شود و در صورت خستگی با برادرانش سخنان سودمند رد و بدل کند، مانند سخن در علوم شرعی یا مانند آن که باعث خوشحالی آنان می‌شود و دروازه‌ی امید و رجای به رحمت الهی را بر آنان می‌گشاید، اما سعی کند فرصت را در ساعت پایانی روز غنیمت شمارد و به دعا مشغول شود و با تضرع و انابت و امید به فضل الله و رحمت او رو به درگاهش آورد و دعا‌های وارده در قرآن و سنت صحیح را بسیار بگوید چرا که این‌ها بهترین دعایند و دعا در این وقت

بسیار به اجابت نزدیک است.»